

Türk Yoğun Bakım Hemşireleri Derneği

Güncel Durum Raporu-18 Nisan 2020

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de Covid-19 tanılı hastaların sayılarının giderek artması ve kritik hastaların çoğalması ile birlikte **yoğun bakım yatakları, mekanik ventilatör** ve dolayısıyla **yoğun bakım hemşirelerine olan gereksinim** giderek artmıştır. Yoğun bakım yataklarına olan gereksinimi karşılamak üzere hastanelerde ameliyathaneler, uyanma odaları, vb. alanlar yoğun bakım yataklarına dönüştürülmekte, yoğun bakım yatak sayısı daha fazla olan yeni hastanelerin açılışı yapılmakta ve başka yeni hastanelerin açılması da planlanmaktadır. Diğer taraftan artan mekanik ventilatör gereksinimini karşılamak için yerli üretim yapılması ve diğer çözüm arama çalışmaları devam etmektedir. **Artan hemşire gereksinimini karşılamak üzere, hastanelerin faaliyetlerine ara verilen ya da daha sınırlı kapasite ile çalışan servislerindeki hemşireler yoğun bakım ünitelerinde görevlendirilmektedir.** Ayrıca, Sağlık Bakanlığı tarafından yeni ataması yapılan hemşireler ile hastanelerdeki hemşire insan gücüne destek sağlanmaya çalışılmaktadır.

Covid-19 tanısı ile yoğun bakım ünitesinde yatmakta olan hastalar, ağır solunum yolu hastalığı ve olası çoklu organ yetmezliği nedeniyle çok yakından takip gerektiren, yoğun ilaç tedavisi alan, özel pozisyon verilmesi gereken ve **hemşirelik bakımına gereksinimi çok yüksek olan** hastalardır. Bu hastaların bakımında hemşire/hasta oranınının 1:1 ya da 1:2 şeklinde olması gerektiği, **eğitilmiş, sertifika sahibi bir yoğun bakım hemşiresinin en fazla dört hastanın bakım yönetimine rehberlik etmesi** gerektiği önerilmektedir.

Tüm dünyayı saran Covid-19 salgın sürecinde yoğun bakım hemşiresi yetersizliği hiç kuşku yok ki sadece ülkemizin değil, pek çok ülkenin de öncelikli ve önemli bir sorunudur. Yapılan çok sayıda ulusal ve uluslararası çalışma, hemşire sayısı, niteliği, eğitimi ve deneyimi ile basınç yaralanması, kateter ilişkili enfeksiyonlar, ventilatör ilişkili pnömoni, vb. hemşirelik bakımının kalitesini gösteren indikatörler arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Yapılan çalışmalar, **nitelikli ve sayısı yeterli yoğun bakım hemşirelerinin** hasta sonuçlarını (yoğun bakımda yatış süresi, komplikasyon oranları, vb.) doğrudan olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Ayrıca dokuz Avrupa ülkesinde 422.730 hasta verisi ile yapılmış bir

çalışmada; nitelikli ve iyi eğitimli hemşirelerin hastaların **mortalite oranlarını %7** oranında **azalttığı** kanıtlanmıştır.

Ülkemizdeki yoğun bakım hemşirelerinin sayısı dikkate alındığında, Covid-19 tanılı hastalar için açılan/açılması planlanan yeni yoğun bakım ünitelerine **yoğun bakım hemşiresi sağlama stratejilerinin yetersiz kaldığı** görülmektedir. Çünkü salgın şartlarında, ünitelerde yaşanan yoğun bakım hemşiresi eksikliği; diğer kliniklerde çalışan, daha önce yoğun bakım deneyimi olan veya yoğun bakım alanına ilişkin bilgi, tutum ve becerisi olmayan hemşireler ile giderilmeye çalışılmaktadır. Yoğun bakıma ilişkin bilgi ve becerisi olmayan hemşireler, yoğun bakım ünitelerinde oryantasyonları sağlanmadan Covid-19 tanılı hastaların bakımında görevlendirilmekte; bazı vardiyalarda yeterli sayıda deneyimli hemşire olmadığından, rehber/deneyimli yoğun bakım hemşiresi olmadan doğrudan hasta bakım sorumluluğu alabilmektedirler. Yoğun bakıma ilişkin bilgisi ve deneyimi olmayan hemşireler, kritik hastaların bakımını yönetmekte yetersiz kalmaktadır. Ayrıca, deneyimli yoğun bakım hemşireleri de hem çok sayıda deneyimsiz, yoğun bakıma oryante edilmeden gelmiş ve motivasyonu düşük hemşirelerle birlikte çalışmaktan hem de hastalara yeterince hizmet verilememesi kaygısından son derece endişeli olup kendilerini şimdiden tükenmiş hissetmektedirler.

Ülkemizde yoğun bakım hemşiresi eksikliğinin giderilme süreçleri dikkate alındığında; hasta ve çalışan güvenliği açısından üç konu dikkati çekmektedir: (1) Hastanelerin diğer kliniklerinde çalışan ve yoğun bakım ünitelerinde görevlendirilen hemşirelerin **oryantasyon programından geçmeden yoğun bakımda çalışmaya başlaması**, (2) Artan yatak sayıları veya hastalanma gibi nedenlerle mevcut **yetkin/deneyimli yoğun bakım hemşire sayısının ünitedeki hemşire kadrosu içindeki oranının çok düşük olması** (örneğin %25), (3) Sağlık Bakanlığı tarafından yeni ataması yapılan hemşirelerin istihdam edilmesi ile ilgili bazı sorunlar ya da engeller olması (Üniversite hastanelerinin yüksek KPSS puanı açıklaması, özel hastanelerde çalışmakta olan ve istifa edemeyen pek çok hemşirenin Bakanlık hastanelerine yerleşmiş gözükmemesine rağmen görevlerine başlayamaması, vb.)’dır.

Öte yandan yoğun bakım ünitelerinde yatmakta olan Covid-19 pozitif tanılı **hastaların aileleri/yakınları**; bulaş riskinden dolayı yoğun bakım ünitelerindeki ziyaret yasağı; kendileri de evde karantinada olmaları ya da farklı illerde bulunanlar için iller arasındaki ulaşım yasağından ötürü ne yazık ki yoğun bakım ünitelerini ziyaret ederek yakınlarını/sevdiklerini görememektedir. Hatta bu bireyler, yoğun bakımdaki yakınlarının hastalık, bakım süreci

hakkında yeterli bilgi alamamakta ve yoğun bakımda tedavi için gerekli olan dış eczanelerden e-reçete ile alınması gerekli ilaçları temin edip yoğun bakım ekibine teslim edememektedirler.

Sonuç olarak Covid-19 salgını süresince, hem hemşirelerin sağlığının korunması hem de istenilen düzeyde hasta bakımı sonuçlarına ulaşılması için hemşirelerin desteklenmesi gerekmektedir. Yoğun bakım ünitelerinde, hastaların tedavi ve bakımlarına ilişkin yeterli düzeyde bilgi ve beceri sahibi olmayan hemşirelerin, Covid-19 pozitif tanılı ve çoklu organ yetmezliği olan hastaların bakımı için **hızla “Temel Düzey Yoğun Bakım Hemşireliği Eğitim Programı”ndan** geçirilmeleri ve ardından yoğun bakım ünitelerinde istihdamı ile mevcut nitelikli yoğun bakım hemşirelerinin fiziksel ve psikolojik yükleri hafifletilmiş olabilecektir. Bu bağlamda yoğun bakım ünitelerindeki hemşire insan gücünün hem hemşirelerin sağlığını koruyacak ve tükenmişliğini önleyecek hem de hastaların bakımında risk oluşturmayacak biçimde düzenlenmesine gereksinim vardır.

Bu kapsamda sorunlara çözüm önerilerimiz şunlardır:

- Yoğun bakım ünitelerinde salgının etkileri ve mevcut hemşirelerin sağlığı dikkate alınarak **hemşire insan gücü planlamasının yapılmasını** (yoğun bakım ünitelerinde hastaların nitelikli bakımı için gerekli hemşire insan gücü sayısı ve niteliğinin belirlenmesi; mekanik ventilatördeki hasta sayısı, hemşire/hasta oranı, deneyimli/yetkin hemşire sayısı, vb.),
- Yoğun bakım ünitelerinde **şimdiye kadar görevlendirilmiş ve oryantasyon almamış tüm hemşirelerin hızla temel düzey yoğun bakım oryantasyon eğitimlerinin** tamamlanmasını,
- Yoğun bakım ünitelerinde **çalışma olasılığı bulunan tüm hemşirelerin** temel düzey yoğun bakım oryantasyon eğitimlerinin tamamlanmasını,
- Kurumda Covid-19 pozitif tanılı hasta almayan yoğun bakım ünitesi var ise, **Temel Düzey Yoğun Bakım Oryantasyon Eğitimleri** bu ünitelerde yapılmalıdır. Covid-19 hasta bakılan üniteler, hem kaotik ortamları hem de Kişisel Koruyucu Malzemelerin kullanımına bağlı iletişim kurmada oluşabilecek güçlükler nedeniyle öğretme ve öğrenme için ne yazık ki çok uygun değildir.
- Temel düzey yoğun bakım oryantasyon eğitiminin kuramsal ve uygulamalı eğitim şeklinde verilmesini (kuramsal bölümü; bireysel kendi kendine öğrenme/on-line eğitim ile ve uygulama bölümü ise rehber hemşire eşliğinde hasta başında yapılması ki; bu eğitim **Türk Yoğun Bakım Hemşireleri Derneği** tarafından “Covid-19 Pandemisi’ne özel hazırlanan *“Yoğun Bakım Ünitesinde Görev Alacak Hemşireler İçin Kaynak Kitapçık”* kullanılarak hızlı ve yaygın biçimde yapılabilir),

- Yoğun bakım ünitelerinde takım hemşireliği modeli dikkate alınarak, yetkin ve deneyimli yoğun bakım hemşirelerinin, temel oryantasyon eğitimini tamamlayan hemşirelere **rehberlik/liderlik yaparak**, onları koordine edebilecekleri, denetleyebilecekleri ve destekleyebilecekleri şeklinde ekibin organize edilmesini (örneğin; dört hasta için bir deneyimli hemşire, iki deneyimsiz hemşireden oluşan takımlar oluşturulması, bu takımların olabildiğince aynı vardiyalarda birlikte takım olarak çalıştırılması),
- Yoğun bakım hemşire ekibine yeni katılan hemşirelere yalnız hasta bakım sorumluluğunun verilmemesini (rehber hemşire ile birlikte çalıştırılması),
- Özel, ağır giysiler ve çok yoğun bir çalışma temposu içinde olan hemşirelerin çalışma planları yapılırken sağlıklarının korunması, tükenmelerinin önlenmesi, dinlenmelerinin sağlanması ve olası bulaştırmaların önlenmesi için; başka kliniklerden görevlendirilen hemşirelerin **en az 40 saatlik süre** ile yoğun bakım ünitelerine oryantasyonları sağlandıktan sonra, “ünitede yeterli sayıda deneyimli/rehber hemşire varsa” **deneyimli/rehber** yoğun bakım hemşirelerine esnek mesai uygulamasının yapılmasını,
- Hemşirelere Covid-19 tarama testlerinin **belirti olmasını beklemeksizin** yapılmasını,
- Günlük çalışma saatlerinin 12 saati aşmayacak şekilde planlanmasını,
- Covid-19 salgınına yönelik özellikle yoğun bakım ünitelerindeki hastalarda, hemşirelik bakımı indikatörlerinin izlenebilmesine ilişkin; hemşirelik bakım planı formlarındaki bilgilerin retrospektif bir şekilde en azından ayda bir kez incelenerek bu bilgilerin **online** ortamda **nokta prevalans çalışmaları şeklinde** yapılmasını ve sürdürülmesini,
- Yoğun bakım hemşirelerinin motivasyonlarını arttırıcı (gerekli bilgi, klinik içi destek sistemleri, izin, çocuklarının bakımına ilişkin barınma olanakları, ekip içi iletişimi güçlendirme, vb.) desteklerin arttırılmasını,
- Yeni atama yapılan hemşirelerin istihdam edilmesi ile ilgili sorunların giderilmesine yönelik; Üniversite hastanelerinin Bakanlık ile aynı anda alım yapmaya başlamamasını (aksi halde ücret koşulları nedeniyle hemşireler Bakanlığa bağlı hastaneleri tercih edebilmekte), Kamu Personeli Seçme Sınavı’ndan alınan puanların sadece bir kez kullanılabilirlik şeklinde gerekli düzenlemelerin yapılmasını,
- Yoğun bakım desteği gereken hasta sayısının azaltılması için erken tanı, tedavi ve koruyucu sağlık hizmetlerine gereken önemin verilmesini,
- Sürecin yönetimine yönelik mesleki örgütlerin katkısının alınmasını önermekteyiz.

Türk Yoğun Bakım Hemşireleri Derneği